

al llarg de l'obra: «aquest vincle íntim entre dues persones determinava la forma de viure l'existència, i en aquest sentit cal remarcar el fet que el vassall estava compromès a donar la vida pel seu senyor si aquest estava en guerra» (p. 110).

Per a acabar, se centra en la diferència que Llull estableix entre la paraula i l'enteniment, i el conflicte que se'n deriva, mitjançant la metàfora de l'infantó balbuç. Per a Gelabert, entendre Llull és entendre que era un contemplatiu, i que de l'experiència de la contemplació neix la comprensió de la diferència entre el pensament i el llenguatge. Així mateix, afegeix que Llull era un savi i «aquí savi no vol dir, per parlar col·loquialment, l'home més intel·ligent del món, sinó aquell qui té l'esperit totalment transparent» (p. 124).

En definitiva Gelabert fa un repàs acurat al *Llibre de contemplació en Déu*, una lectura que s'ha d'entendre en paral·lel al procés d'edició que el mateix autor duagué a terme d'aquesta obra. És una interpretació personal i subjectiva que, més que divulgar l'obra, té com a propòsit alliberar la reflexió que l'obra suscità a l'editor.

VILANOVA, Arnau de: *Interpretatio de visionibus in somniis dominorum Iacobi Secundi, regis Aragonum, et Friderici Tertii, regis Siciliae, eius fratris*, a cura de Jaume Mensa i Valls, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Facultat de Teologia de Catalunya, 2019; «Arnaldi de Villanova Opera Theologica Omnia (AVOThO)» XIV.

CARMEL FERRAGUD

Institut Interuniversitari López Piñero - Universitat de València

carmel.ferragud@uv.es

Apareix el quart volum, el catorzè de la col·lecció completa, de les AVOThO, la publicació de l'obra teològica del metge valencià Arnau de Vilanova. Va a cura de Jaume Mensa, professor de filosofia medieval de la Universitat Autònoma de Barcelona i gran coneixedor i impulsor dels estudis arnaldians. De fet, l'estudi que es fa de l'obra editada, la *Interpretatio*, és una revisió acurada d'articles anteriors de Mensa apareguts en diverses publicacions. Cal destacar que, després que els tres primers volums anaren a càrrec de Josep Perarnau, ara s'incorpore amb l'edició d'aquest volum un nou curador. Fet i fet, el projecte editorial s'anuncia «ben encarrilat», des de la perspectiva organitzativa i l'econòmica, una magnífica notícia per a tots els interessats en l'estudi de la cultura medieval, en el sentit més ampli.

AVOThO és la col·lecció «germana petita» de les AVOMO, molt més avançada quant a volums publicats, que aplega l'obra mèdica de Vilanova. En realitat, es fa difícil separar l'obra mèdica de la teològica i espiritual d'Arnau, o el que és el mateix, la seua identitat com a ensenyant i practicant de la medicina i la seua

identitat de teòleg (ZIEGLER 1998). La singularitat amb la qual es posen en contacte ambdues facetes de la complexa personalitat del personatge exigeix un coneixement profund del contingut de la seua obra. Una obra que va experimentar una evolució constant amb el temps, i que requereix un important esforç de recerca per tenir-ne una adequada consideració. La cultura catalana té el privilegi de comptar amb aquestes dues col·leccions, modèliques quant a la seua concepció, pulcritud i cura de les edicions, i el gran interès de les introduccions que les precedeixen, amb apèndixs, índexs onomàstics, etc., que les clouen. El volum que ens ocupa està dins la mateixa línia.

En 1309, dos anys llargs abans de la seua mort, un madur Arnau va cometre la gosadia de sobrevalorar la influència que tenia com a metge i conseller, com a autèntic director i conductor de la vida dels seus patrons, en el més ampli sentit de la paraula. No debades havia adreçat el seu *Regimen sanitatis ad Regem Aragonum* al rei Jaume II (VILANOVA 1996), una obra que tindria un èxit i impacte enormes, manifest en nombroses edicions i traduccions, i que tan pagat deixaria el monarca. Aprofitant aquest influx, Arnau va utilitzar la seua faceta oniomàntica per donar una interpretació dels somnis del rei Jaume II i del seu germà Frederic II de la manera que més li interessava. El segon el cridà a la cort de Sicília i li presentà un somni perquè el valorara, i el metge el relacionà amb un somni que havia tingut el primer. Arnau va convertir aquella *Interpretatio* en un allegat en pro de la reforma de la cristiandat que tots dos monarques, pretesament, haurien d'encapçalar. El metge mostrà en el text el poder de les grans profecies veterotestamentàries anunciades en somnis, i gairebé es presentà com un profeta. Els més insignes esdeveniments de la història de la salvació, de fet, s'havien anunciat a través d'un somni. L'atreuiment es va fer encara més gran perquè Arnau va gosar llegir aquesta interpretació davant del papa Climent V, en una versió definitiva que porta per títol *Collocutio Friderici Regis Siciliae et nostra Arnaldi de Villanova, lecta et communicata Sedi Apostolicae*, i que consta de la *Interpretatio*, un exordí, una lletra de Frederic al rei Jaume i la seva resposta.

El volum que ens ocupa és una edició de l'únic manuscrit de la *Interpretatio*, conservat a l'arxiu de la Corona d'Aragó. Ja havia suscitat l'interès d'historiadors des de fa temps, i havia estat editat parcialment, i no massa ben interpretat: el teòleg protestant Matthias Flacius Illyricus en va fer una edició en 1562; Marcelino Menéndez Pelayo el va integrar en dues obres seues, en 1879 i 1889 (en la reconeguda *Historia de los heterodoxos españoles*). Ara, Mensa, tot tenint en compte aquestes edicions en la seua pròpia, ha aclarit els punts de confusió, tot aprofitant les notícies aportades per Heinrich Vincke, no tingudes abans en compte.

Segurament, Arnau va calcular malament la seua jugada, perquè aquella acció agosarada va provocar la ira de Jaume II, amb qui trencaria relacions després d'anys de servei. Arnau sabia la forta ascendència que tenia sobre reis i papes des de feia molts anys. Havia promocionat la traducció i incorporació de nous textos al currículum de Montpeller, on era professor, revolucionant d'alguna manera l'ensenyament de la medicina i la seua pràctica. Tota aquella matèria va traspasar

l'espai universitari i es filtrà per tots els racons de la societat. Ell i altres metges convenceren les màximes autoritats de la cristiandat, però també dirigents de ciutats i viles, prohoms en definitiva, de què la millor manera per organitzar la salut de la cort, dels habitants d'una ciutat, de moure millor els engranatges de la justícia amb l'ús de perits, de mantenir els carrers en condicions higièniques adequades, de tenir cura dels més necessitats, dels pobres que vivien en un hospital o en una presó, depenia de l'aplicació dels principis que es derivaven del galenisme (McVAUGH 1993). La societat baixmedieval prengué un rumb inèdit fins aleshores; tot va passar a interpretar-se en les claus biològiques i filosòfiques que implicava la teoria humoralista. Els patrons d'aquells metges notables els valoraven i els obeïen, amb limitacions, això sí. Però el seu proselitisme religiós també es feia notar. Una mostra d'aquest poder de convenciment del metge seria que el rei Frederic va prohibir que els cristians acudiren a ser atesos per metges jueus. Arnau era ferm defensor de vetar l'assistència mèdica provinent dels assassins de nostre Senyor; estava convençut que posar-se en mans d'un metge-conseller jueu era igual a acceptar les doctrines tòxiques d'un enemic de la fe. Heus ací una vegada més com teologia i medicina interactuen, en aquest cas per excloure els metges jueus, no ho oblidem, competidors també en el mercat mèdic. No serviria de gran cosa. La tossuda realitat mostra l'enorme prestigi dels guaridors hebreus durant tot el segle XIV i encara després quan es varen convertir arran dels esdeveniments de 1391. En qualsevol cas, Arnau devia tenir un convenciment absolut que els seus patrons continuarien acceptant els seus consells, també en matèria espiritual o, si més no, a la seua edat ja tan li faria. En tot cas, valdria la pena de provar-ho. Però el ben cert és que Jaume II va escriure al seu germà, enfurismat amb què Arnau haguera mentit interessadament posant en boca seua afirmacions que no havia dit.

Arnau va produir la *Interpretatio* en una època ben complicada de la història de l'Església. Era seguidor dels corrents espiritualistes del seu moment, com el franciscanisme, els seguidors del qual, convençuts que s'apropava la vinguda de l'Anticrist, demanaven una reforma en profunditat de l'Església que ho pogués afrontar amb garanties. De fet, Arnau va ser un dels grans inspiradors i promotors de la instal·lació dels beguins a València en 1313, i és possible sospitar que de retop també a les Illes Balears, en 1314 (RODRIGO & RUBIO 1984: 18-19). Arnau censurava, entre altres coses, la forma de vida del clergat del seu temps. No li faltaven raons. Les visites pastorals evidencien comportaments indecorosos i impropis d'homes de Déu, que descuraven les seues obligacions, rapinyaven diners dels pobres i vivien en concubinatge (CARCEL & BOSCA 1996). Arnau reclamava el valor de la caritat, el compromís genuí del cristianisme amb els més necessitats. També feia una aposta per l'oració i el dejuni.

Per poder capir els fets i els contextos Mensa ha confegit una edició crítica del manuscrit de l'obra. S'ha aprofitat de tot un treball previ, que s'ha vist arrodonit també per una introducció extensa. El lector trobarà un conjunt de textos referenciats, amb nombrosos passatges d'altres obres d'Arnau, i en particular del *Raonament d'Avinyó*, que connecten amb la *Interpretatio*. Un text que mostra la

personalitat d'Arnau i la seua forma de produir raonaments teològics, un text que posa en evidència la seua faceta d'home de ciència. Arnau sol aplicar conceptes mèdics i biològics a la dimensió espiritual.

El text s'acompanya d'un apèndix amb la lletra que Frederic de Sicília va enviar a Jaume II i la seua resposta, que Arnau va llegir a Avinyó. També d'una bibliografia i d'una sèrie de taules de citacions bíbliques, antropònims i obres anònimes, referents al text editat; i també una altra per a ambdues cartes, i una taula de fonts manuscrites.

De la lectura de la *Interpretatio* i els riquíssims comentaris del curador es desprèn que resulta impossible fer una aproximació a Arnau que vulga destriar l'home de ciència del teòleg. El lector que desitge comprendre'l adequadament estarà obligat a recórrer sempre a aquests dos aspectes de la seua complexa personalitat. La consecució de les AVOMO i les AVOThO ens aportaran aquesta visió panoràmica. El camí que es vaja fent mentrestant serà un gaudi intel·lectual.

BIBLIOGRAFIA

- CÁRCEL & BOSCA (1996): María Milagros Cárcel Ortí i José Vicente Bosca Codina, *Visitas pastorales de Valencia (siglos XIV- XV)*, València: Facultad de Teología San Vicente Ferrer; «Valentina» 38.
- MCVAUGH (1993): Michael R. McVaugh, *Medicine Before the Plague: Practitioners and their Patients in the Crown of Aragon, 1245-1345*, Cambridge: Cambridge University Press.
- RODRIGO & RUBIO (1984): Mateu Rodrigo Lizondo i Agustín Rubio Vela, «Els be-guins de València en el segle XIV. La seua casa-hospital i els seus llibres», dins *Miscel·lania Sanchis Guarner*, I, València: Universitat de València, ps. 327-341.
- VILANOVA (1996): Arnau de Vilanova, *Regimen sanitatis ad regem Aragonum*, ed. de Luis García Ballester i Michael R. McVaugh, introducció de Pedro Gil Sotres, Barcelona: Universitat de Barcelona, Fundació Noguera; «AVOMO» x.1.
- ZIEGLER (1998): Joseph Ziegler, *Medicine and Religion c. 1300. The Case of Arnau de Villanova*, Oxford: Clarendon Press.